25.10.2023/PIDÄ SAARISTO SIISTINÄ RY

ASIANTUNTIJALAUSUNTO EDUSKUNNAN ASUNTO- JA YMPÄRISTÖJAOSTOLLE

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024
Teema: Mom. 35.01.65 Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon

Kiitämme lämpimästi eduskuntaa ja erityisesti asunto- ja ympäristöjaostoa aiempina vuosina saamastamme ja toiminnallemme välttämättömästä tuesta.

Esitämme, että tukemme momentilta 35.10.65/*Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon* nousisi 470 000 euroon vuonna 2024 yleisen kustannustason nousun, varsinkin henkilöstökulujen kohoamisen, vuoksi. Joudumme myös uusimaan työvenekalustoamme vuonna 2024 Pohjanlahden toiminta-alueellamme.

Valtion myöntämä rahallinen tuki on Pidä Saaristo Siistinä ry:n (PSS ry) työlle ensiarvoisen tärkeää. Yhdistys tekee kokoaan paljon suurempaa työtä sekä konkreettisesti, viestinnällisesti että kasvatuksellisesti. Toimimme lähes kaikilla Suomen merialueilla sekä suurimmilla sisävesialueilla. Työmme merkitys niillä vesistöalueilla, joilla toimimme, on valtava. PSS ry:n työ mahdollistaa kestävän ja luontoa säästävän vesillä liikkumisen ja vesistömatkailun, joka on elävän ja monimuotoisen saariston ja hyvinvoivan vesiympäristön elinehto sekä meren rannikolla että järvialueilla.

Jätehuoltoverkostomme on erityisen tärkeä herkillä ja haavoittuvilla järvi- ja saaristoalueilla. Esimerkiksi Saaristomeri ja Merenkurkun saaristo, joissa jätepiste- ja kierrätystoimintamme palvelee niin retkeilijöitä kuin vapaa-ajan asukkaitakin.

Meidän kokemuksemme yli 50 vuoden ajalta on, että jos kansalaisille annetaan mahdollisuus toimia oikein ja luontoa kunnioittaen ja säästäen, he myös niin tekevät.

Pandemiavuosien aikana suomalaiset löysivät aivan uudella tavalla Suomen luonnon ja upeat vesistömme. Uusien harrastajien määrä yhdistettynä kokemattomuuteen siitä, miten luonnossa, harvaan asutuilla alueilla ja rajallisemman infrastruktuurin ääressä kuuluu toimia, nosti esiin Pidä Saaristo Siistinä ry:n toiminnan välttämättömyyden. Helposti saavutettavat ja käytettävät palvelut sekä uusien käyttäjäryhmien tavoittaminen viestinällisesti oli ja on edelleen ensiarvoisen tärkeää.

Pidä Saaristo Siistinä ry:n toiminta on aina ajan hermolla ja siellä, missä sitä kipeästi tarvitaan. Tarjoamme konkreettisia jätehuollon palveluja, teemme monipuolista ympäristökasvatusta ja viestintää, sekä olemme asiantuntijoina luontomatkailuun ja ympäristöasioihin erikoistuneissa verkostoissa ja projekteissa.

Pidä Saaristo Siistinä ry

Pidä Saaristo Siistinä ry (PSS ry) on valtakunnallinen ympäristöjärjestö, joka perustettiin vuonna 1969 ratkaisemaan jo silloin havaittua rantojen roskaantumisongelmaa. Yhdistys aloitti toimintansa Saaristomereltä vuonna 1970, mutta sen toiminnot levisivät kaikille Suomen suurimmille vesistöalueille, myös järvillemme, jo 80-luvulla. Vuonna 2023 palkkasimme työntekijän myös Ahvenanmaalle. Hän on saanut paikallisia satamia mukaan PSS ry:n omaan satamien ympäristöohjelmaan sekä paikallisia kouluja Siisti Biitsi-kummikouluohjelmaan sekä tehnyt rantaroskaseurantoja Ahvenanmaalla. Tämä laajentaa alueellisesti yhdistyksen tekemää työtä Itämerellä merkittävästi.

PSS ry:n tavoitteena on ennaltaehkäistä vesistöjemme roskaantumista, rehevöitymistä ja kemikalisoitumista. Lisäksi PSS ry:n tekemä työ tukee merkittävästi kestävää luontomatkailua ja ihmisten virkistäytymismahdollisuuksia luonnossa, sekä edesauttaa kulttuuriympäristön vaalimista.

Yhdistyksen kokonaisvaltainen toimintamalli vesiympäristön suojelemiseksi sisältää käytännön työtä (palveluiden ylläpitäminen ja kehittäminen), tutkimus- ja kehitystyötä erillisprojektien kautta sekä yksilön käyttäytymiseen ja ajatteluun vaikuttavaa tiedotusta. **Pidä Saaristo Siistinä ry:n toimintamalli on ainutlaatuinen maailmassa.**

Hyvä ympäristö ja monimuotoinen luonto tarvitsevat vaalimista ja konkreettista työtä. Ne eivät synny tai säily itsestään. Niin Itämeri kuin arvokkaat sisävetemmekin pysyvät hyväkuntoisina vain, jos saamme kansalaiset ymmärtämään niiden ainutlaatuisuuden ja käyttämään luonnon tarjoamia ekosysteemipalveluja siten, että mitään ravinteita, roskia tai muita haitallisia aineita ei päädy luontoon.

Tämä edellyttää vahvan viestinnän lisäksi aktiivista palveluverkostoa: roskiksia, joita tyhjennetään, huusseja, joita hoidetaan ja toimivia veneiden käymäläjätevesien vastaanottolaitteistoja. Tämä työ tehdään tarkoitukseensa valmistetulla erityiskalustolla, sillä saaristoalueet ovat usein karikkoisia ja vaikeakulkuisia, ja samalla alttiita kovalle merenkäynnille. Yhdistyksen tekemään, ennaltaehkäisevään työhön panostettu rahamäärä on kuitenkin moninkertaisesti pienempi kuin vuosikymmenien laiminlyöntien ja välinpitämättömyyden siivoaminen ja korjaaminen.

Tulomme koostuvat jäsenmaksuista (23 %), ympäristöministeriöltä saamastamme tuesta (21 %) sekä monimuotoisesta yhteistyöstä kumppanuuksien, projektitoiminnan ja ympäristöhuoltotyön kautta (56 %).

PSS ry:n ympäristönhuoltotyö

PSS ry:n Roope-palveluihin kuuluu lähes 200 lajittelun mahdollistavaa jätepistettä merellä ja sisävesillä.

PSS ry ylläpitää yli kolmeakymmentä omistamaansa veneiden käymäläjätevesien tyhjennyspistettä eri puolilla Suomea. Nämä ovat kelluvia yksikköjä ja yhdistyksen kehittelemiä ja rakennuttamia laitteita. Yhdistys tekee siis myös teknistä tuotekehitystä, jotta ympäristön kannalta oikein toimiminen on mahdollisimman vaivatonta.

PSS ry järjestää vuosittain romun ja vaarallisen jätteen erilliskeräyksiä yhdessä paikallisten jätehuoltoyhtiöiden kanssa eri toiminta-alueillaan. **Niissä kerätään vuosittain kymmeniä tonneja jätettä pois saarista**. Mukana on vuosikymmenien aikana kertynyttä tavaraa, joka muuten jäisi saariin, sekä ympäristöstään huolehtivien kanta- ja vapaa-ajan asukkaiden suurikokoista tai vaikeasti kierrätettävää jätettä.

PSS ry:n ympäristöhuoltotyötä tehdään omalla kalustolla, joista neljä on erikoisrakenteisia huoltoaluksia ja kolme pienempiä huoltoveneitä. Aluksissa on ammattimiehistö ja ne liikkuvat - alueesta ja jäätilanteesta riippuen - huhtikuusta marraskuulle.

Toimintavuoden 2023 aikana PSS ry toi talousjätettä pois saaristosta yli 100 tonnia ja veneiden käymäläjätevesiä pelkästään kelluvista vastaanottopisteistä n. 155 m3. Jos tämä määrä jätevettä olisi päätynyt vesistöihin, olisi se laskelmien mukaan kasvattanut n. 77 500 kg levää (märkäpaino).

Vesillä liikkuessa syntyy ns. liikkuvaa jätettä, jonka keräyksen järjestäminen on saaristoisissa olosuhteissa haastavaa. **Toimiva ja kestävä ratkaisu kuntarajat ylittävän vesistömatkailun jätehuolto-ongelmaan on löydetty PSS ry:n vapaaehtoiseen jäsenyyteen perustuvasta yhdistysmallista.**

Monipuolisten jätehuoltopalveluiden tarjoaminen siellä, missä niitä tarvitaan ja palveluiden helppokäyttöisyys on tärkein kannustin sille, että kansalaiset käyttäytyvät vastuullisesti ja mahdollisimman vähäisiä ympäristövaikutuksia aiheuttaen.

Kaikki PSS ry:n palvelut löytyvät mobiiliystävällisestä Roope-kartasta www.roopekartta.fi. Palvelut ovat kaikkien käytössä, ei vain jäsenien.

Vaikuttavaa asiantuntijatyötä

Pidä Saaristo Siistinä ry harjoittaa laajaa sekä kansallisesti että kansainvälisten rahoitusinstrumenttien kautta rahoitettua **projektitoimintaa**, jonka avulla tutkitaan mm. **Suomen vesistöjen (ml. meri, joet ja järvet) rehevöitymistä, roskaantumista ja kemikalisoitumista** ja ennen kaikkea etsitään käytännönläheisiä ratkaisuja, joilla em. ongelmia voidaan ehkäistä ja vähentää.

Vuodesta 1990 yhdistys on tehnyt Suomen satojen **pienvenesatamien** kanssa työtä niiden ympäristövaikutusten vähentämiseksi, ensin kansainvälisen Sinilippuohjelman ja vuodesta 2010 Pidä Saaristo Siistinä ry:n kehittämän **Roope-satamaohjelman** kautta. Roope-satamaohjelma on Visit Finlandin Sustainable Travel Finland- ohjelman sertifioima ympäristöohjelma. Roope-satamia on vuonna 2023 67 kpl, tasaisesti sekä järvi- että merialueilla. Ohjelmaan mukaan tulleiden satamien määrän kasvu vuonna 2023 viime vuoteen verrattuna on ollut merkittävä, 18 %.

Rantojen roskaantumista PSS ry on tutkinut jo 1970-luvulta lähtien. Vuodesta 2012 yhdistys on kerännyt kansainvälisesti vertailukelpoista tietoa Itämeren rantojen roskaantumisesta UNEPin suositusten mukaisesti. PSS ry toimittaa Suomen ympäristökeskukselle ja HELCOMille vuosittain monitorointitiedot rantojemme roskaantumisesta. **Tekemämme seurannat ovat HELCOM-sitoumusten edellyttämiä valtion virallisia toimenpiteitä meriroskatilanteen kartoittamiseksi.**

PSS ry:n ympäristöviestintä- ja kasvatustoiminta tavoittaa yhdistyksen 13 000 jäsenen lisäksi laajalti muitakin kohderyhmiä kuin vesilläliikkujat. Esimerkiksi **Siisti Biitsi** -rantojensiivousohjelma ja sen oheen kehitetty peruskoulun kaikille luokka-asteille suunnattu vastikkeeton **Siisti Biitsi -kummikouluohjelma** tavoittavat laajalti kansalaisia, koululaisia, harrasteryhmiä ja yritysten työntekijöitä virkistyspäivän vietossa rantojensiivoustalkoiden merkeissä.

PSS ry osallistuu **kansainväliseen asiantuntijatyöhön** kiinteästi yhdessä kaikkien Pohjoismaiden kanssa (mm. **Nordic Coastal Clean up** –verkosto sekä Nordiska Rådetin **Nordic Civilsamhällsnätverk** -verkosto), sekä EU-työskentelyyn muun muassa **Helcomin** asiantuntijaverkoston jäsenenä (EN ML) sekä EU:n TG Litterin jäseninä. PSS ry on myös jäsen **Clean Europe Network** -verkostossa, joka tähtää roskattomaan Eurooppaan hyviä käytäntöjä ja ratkaisuja tarjoten. Mukana on 12 EU-maata sekä Norja ja Sveitsi.

PSS ry palvelee tiedotusvälineitä vesilläliikkumisen ja veneilyn ympäristöasioihin liittyvissä kysymyksissä, mutta sen lisäksi PSS ry tekee omia ympäristökasvatuksellisia viestintäkampanjoita. Yhdistys on nostanut esiin muun muassa tupakantumppien aiheuttamaa ongelmaa ja yleistä tietoisuutta roskien lähteistä. Yksi valtakunnallisesti tunnetuimpia kampanjoita on ***Mahanpuruja muovista – Magknip av plast*** **-kampanja**, jossa kaupunkien kaivonkansia merkitään värikkäillä tarroilla ja kiinnitetään huomio siihen, että useimmista katukaivoista roskat kulkeutuvat hulevesien mukana suoraan lähimpään vesistöön.

PSS ry tuo aktiivisesti esille myös kemikaalikuorman pienentämisen välttämättömyyttä vesillä liikuttaessa. Erityisesti herkät sisävetemme kuormittuvat turhaan esimerkiksi harmaiden vesien ja eliönestomaalien tarpeettoman käytön vuoksi. Sekä yksin että yhdessä ympäristöhallinnon kanssa yhdistys järjestää tilaisuuksia, joissa kansalaisia neuvotaan toimimaan oikein nimenomaan vesiympäristö huomioiden.

PSS ry oli mukana ohjausryhmässä **Saaristoasiain neuvottelukunnan** vuonna 2021 tekemässä selvityksessä Veneilyn talous- ja työllisyysvaikutuksista, jonka yksi päätulos veneilyn erittäin merkittävän positiivisen taloudellisen vaikutuksen lisäksi oli, että veneilijöille hyvät jätehuoltopalvelut ovat todella tärkeitä ja niiden toivotaan koko ajan kehittyvän. Tämä osoittaa, että vesilläliikkujat haluavat toimia vapaa-ajallaan yhtä vastuullisesti kuin kotonaan, ja että palvelujen tulee olla siellä, missä niitä tarvitaan.

PSS ry:n toiminnan painopisteet vuonna 2024

- Saimaalle vuonna 2021 valmistuneen huoltoaluksemme myötä pystymme tarjoamaan Saimaan toiminta-alueemme kunnille mahdollisuutta korjata ja kohentaa kuntien omistamat retkisatamat turvallisiksi ja vastaamaan tämän päivän retkeilijöiden tarpeita.
- Laajennamme veneiden käymäläjätteiden tyhjennysverkostoa siellä, missä se on välttämätöntä. PSS ry:n imutyhjennysasemat sijoitetaan aina veneilyreittien kannalta keskeisiin kohteisiin, joissa ei muuten tyhjennysmahdollisuutta olisi. Kattavalla imutyhjennysverkostolla on merkittävä vaikutus erityisesti paikallisen rehevöitymisen vähenemiseen. Etsimme myös ratkaisuja käymäläjätevesien paikalliseen käsittelyyn toimintamme hiilijalanjäljen pienentämiseksi.
- Olemme aktiivisesti kehittämässä kiertotaloutta, esim. biojätteen ja muovin keräystä, sekä ympäristönhuoltotyömme kautta saaristokohteissa että osallistumalla valtakunnalliseen PlastLife-hankkeeseen.
- Siisti Biitsi -ohjelma panostaa talkootyössä ja ympäristötiedon levittämisessä maantieteelliseen kattavuuteen. Siisti Biitsi -kummikouluohjelman verkostoa laajennetaan ja ohjelman materiaaleja muokataan vastaamaan alueellisia tarpeita.
- Rantasiivousten tiimoilta yhteistyötä tehdään Nordic Coastal Clean Up - verkoston jäsenorganisaatioiden Håll Sverige Rent, Hold Norge Rent, Hold Danmark Rent, Arctic Marine Conservation Crew (Islanti), Rudda Føroyar (Färsaaret) sekä CSR (Grönlanti) kanssa.
  PSS ry on Siisti Biitsi –ohjelman kautta mukana myös maailmanlaajuisissa **Ocean Conservancy** ja **Lets Do It World** -verkostoissa.
- Yhdistyksen täysin aurinkosähköllä toimiva roskienkeruuvene **Roska-Roope** vierailee eri puolilla Suomea yleisötapahtumissa keräämässä pintaroskia ja nostamassa esiin vesistöjen roskaantumisongelmaa.
- PSS ry tuo aktiivisesti esille haitallisiin eliönestomaaleihin liittyvän lainsäädännön vaatimuksia ja aikataulua sekä vaihtoehtoisia menetelmiä veneen pohjien puhtaana pitämiseksi, jotta kemikaalirasitus Itämeressä sekä venesatamissa ja -telakoilla pienenisi.
- Roskaantumisongelmaan liittyy keskeisesti tiedon puute siitä, miten roskat kulkeutuvat kaupungeista vesistöihin. Jatkamme aktiivisesti kansalaisten valistamista Mahanpuruja muovista -kampanjalla.

- Vuoden 2024 viestinnässä tulemme panostamaan lasten ja nuorten ympäristökasvatukseen sekä yhdistyksen tunnettuuden vahvistamiseen erityisesti Ahvenanmaalla ja PSS ry:n toiminta-alueiden kuntien ja kaupunkien hallinnossa.
- Pohjanlahden toiminta-alueemme, johon kuuluu mm. Suomen ainoa Unescon maailmanperintöluettelon luonnonperintökohde Merenkurkun saaristo, tarvitsee uuden huoltoaluksen, jotta työtä siellä voitaisiin jatkaa. Uuteen alukseen liittyvä varainhankinta on yksi toimintamme painopisteistä 2023–2024.

Millä tavoin Pidä Saaristo Siistinä ry:n työ tukee ympäristöhallinnolle asetettuja tavoitteita?

Tuomme päivittäisessä työssämme esille luonnon monimuotoisuuden, vesien- ja merensuojelun, luonnonvarojen kestävän käytön, ravinteiden kierrätyksen edistämisen ja luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksien sekä maisemanhoidon huomioonottamisen merkitystä. Olemme mukana edistämässä tätä ajattelua myös Pohjoismaisella ja EU:n tasolla verkostojemme kautta.

PSS ry:n toiminnassa **kiertotalousajattelu** on toimintaamme ohjaava määre. Etsimme jatkuvasti keinoja jätteen kierrätykseen ja uudelleen käyttöön sen lisäksi, että keräämme sitä pois saaristoistamme.

Olemme esimerkiksi jo kuutena kesänä järjestäneet lasikuituveneiden (end of life boats) kierrätyksen ja tuoneet pelkästään Saaristomeren alueelta yli 200 venettä pois hapertumasta ja hajoamasta luontoon. Näiden mikromuoviksi muuttuvien hylättyjen veneiden määrää ei kukaan vielä tiedä, mutta jokainen luonnosta pois tuotu vene on tärkeä ja nykyään jo uusiokäytettävä resurssi.

Huoltamalla retkisatamia luomme edellytyksiä kestävälle vesistömatkailulle, jolla on jatkuvasti kasvava merkitys alueelle – niin paikallisille ihmisille kuin matkailijoille. *LUKE Luonnon virkistyskäyttö 2020-raportin* mukaan 57 % lähivirkistyksestä tapahtuu vesillä, ja tämä trendi pitää edelleen pintansa.

Maakuntien sekä kuntien yhtenä tavoitteena on luonnon virkistyskäytön lisääminen ja edistäminen. Luonnossa ulkoilun ja lähivirkistäytymisen yhteys terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen on tiedostettu. Luonnon virkistyskäyttöön perustuvalla matkailulla on erittäin merkittäviä sekä taloudellisia että työllistäviä vaikutuksia.

Pidä Saaristo Siistinä yhdistys olisikin nähtävä, paitsi ympäristönsuojelutyön ja kiertotalouden mahdollistajana, myös ulkoilua, luonnon virkistyskäyttöä sekä luontomatkailua mahdollistavana ja edistävänä toimijana. Toiminnallamme on myös vahva yhteys kestävän kehityksen edistämiseen.

Pidä Saaristo Siistinä ry:n työ tukee monipuolisesti ympäristöhallinnolle asetettuja tavoitteita. Näihin tavoitteisiin pääseminen edellyttää kuitenkin konkreettista työtä, ja tämä työ rahoitusta. Valtion tuki on Pidä Saaristo Siistinä ry:n työlle ensiarvoisen tärkeää.

Toimintamme kulurakenne poikkeaa monista yhdistyksistä siinä, että käytännön työmme tekeminen saaristoalueilla on mahdollista ainoastaan toimivan alus- ja venekaluston ja niiden ammattitaitoisen miehistöjen avulla. On myös tärkeää, että voimme osallistua asiantuntijaverkostojen työhön vesistöjemme hyväksi. Meillä on Suomen paras asiantuntemus maamme vesistöjen roskaantumisen tilasta ja keinoista, joilla siihen voidaan vaikuttaa.